

วิเคราะห์คำตัดสินศาล (Analysis of Judicial Decision)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 976/2567 (การโฆษณาคำพิพากษาในคดีหมิ่นประมาทผ่านทาง เว็บไซต์ข่าวออนไลน์)

Supreme Court Judgment No. 976/2567
(Publication of the Defamation Judgment via an Online
News Website)

วิวรรณ ดำรงค์กุลนันท์*

รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชากฎหมายอาญา สำนักวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Wiwat Damrongkulnan

Associate Professor in Criminal Law, School of Law,
Mae Fah Luang University

วันที่รับบทความ 16 มิถุนายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 28 มิถุนายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ 1 กรกฎาคม 2568

* นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง; นิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (กฎหมายอาญา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; อีเมลติดต่อ wiwat.dam@mfu.ac.th

บทคัดย่อ

ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 332 (2) ได้บัญญัติให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจสั่งให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาใน “หนังสือพิมพ์” ได้เองตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 976/2567 ได้วินิจฉัยไว้ว่า คำว่า “หนังสือพิมพ์” ย่อมปริวรรตไปตามยุคสมัย มิได้จำกัดอยู่ แต่เฉพาะหนังสือพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นโดยใช้กระดาษ แต่ยังคงมีความหมายรวมถึงข้อมูลข่าวสาร เป็นตัวหนังสือที่ประชาชนทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจได้ ซึ่งเผยแพร่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ ด้วย จึงสั่งให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษามานทาง “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” ด้วย บทความนี้ได้ วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวบนฐานของหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมาย อาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัก “กฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด” หรือ *lex stricta* และหลัก “กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ *lex scripta* สุดท้ายบทความนี้ได้เสนอว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวให้สอดคล้องกับยุคสมัย และรองรับการสั่งให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษามานทางเว็บไซต์ข่าวออนไลน์อย่างชัดเจน

คำสำคัญ: หมิ่นประมาท; โฆษณาคำพิพากษา; หนังสือพิมพ์; เว็บไซต์ข่าวออนไลน์; หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา

Abstract

In a defamation case where the court has ruled that the defendant is guilty, Section 332 (2) of the Criminal Code grants the court discretion to order the defendant to publish the judgment in a “newspaper,” as deemed appropriate to the circumstances of the case. In Supreme Court Judgment No. 976/2567, the Court interpreted the term “newspaper” as evolving with time, not limited only to printed publications on paper. The Court held that the term also encompasses written news content accessible and understandable to the public via computer systems. Therefore, the Court ordered the defendant to publish the judgment through an “online news website” as well. This article analyzes the Supreme Court judgment using the legality principle in criminal law as the analytical framework, with particular focus on the doctrines of *lex stricta* (criminal law must be interpreted strictly) and *lex scripta* (criminal law must be codified in written form). Finally, this article suggests that the provision should be amended to align with the times and explicitly allow the court to order the defendant to publicize the judgment via online news websites.

Keywords: Defamation; Publication of the Judgment; Newspaper; Online News Website; Legality Principle in Criminal Law

“ผล (effect) เมื่อเกิดจากเหตุ (cause) ที่ถูกต้อง
ผลนั้นย่อมเป็นที่ยอมรับตามหลักคุณนิติกระบวนการ (due process of law)”

1. ปฐมบท

กฎหมายอาญา (criminal law) หมายความว่า กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำใด¹ เป็นความผิดและมีมาตรการบังคับกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

มาตรการบังคับทางอาญา (criminal sanction) มีอยู่หลายประการ ประการหลักคือโทษ มี 5 สถานได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง² นอกจากโทษซึ่งเป็นมาตรการบังคับหลักทางอาญาแล้ว ยังมีมาตรการบังคับเสริมทางอาญาอีกด้วย เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 39³ และอำนาจศาลสั่งในคดีหมิ่นประมาทตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 332⁴

¹ การกระทำอาจปรากฏอยู่ในรูปของ “การเคลื่อนไหวร่างกาย” หรือ “การไม่เคลื่อนไหวร่างกาย”

² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง “โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้”

(1) ประหารชีวิต

(2) จำคุก

(3) กักขัง

(4) ปรับ

(5) ริบทรัพย์สิน”

หมายเหตุ ต่อไปจากนี้ถ้าบทความนี้กล่าวถึงมาตราใดหากไม่ได้กล่าวไว้เป็นอย่างอื่นให้หมายความถึงมาตราในประมวลกฎหมายอาญา

³ มาตรา 39 “วิธีการเพื่อความปลอดภัยมีดังนี้”

(1) กักกัน

(2) ห้ามเข้าเขตกำหนด

(3) เรียกประกันทัณฑ์บน

(4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล

(5) ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง”

⁴ มาตรา 332 “ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ศาลอาจสั่ง

2. มัชฌิมบท

กล่าวโดยเจาะจงมาตรา 332 (2) การที่ศาลใช้อำนาจสั่งในคดีหมิ่นประมาท “ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับ ครั้งเดียวหรือหลายครั้ง โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา” เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2137/2557⁵ ได้วินิจฉัยไว้ว่า “มาตรา 332 (2) ให้อำนาจศาลสั่งให้โฆษณาคำพิพากษานั้น มิได้มีกฎหมายให้อำนาจศาลสั่งให้โฆษณาคำขอภัยด้วย การที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ 2 โฆษณาคำขอภัยโจทก์จึงเป็นการลงโทษจำเลยที่ 2 นอกเหนือจากโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ต้องห้ามตามมาตรา 2 วรรคหนึ่ง⁶” จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาในคดีนี้ตีความ (interpretation) และปรับใช้ (application) มาตรา 332 (2) สอดคล้องกับหลัก “กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ *lex scripta* กล่าวโดยเฉพาะคือ มาตรการบังคับทางอาญาต้องบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์

(1) ให้ยึดและทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท

(2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับ ครั้งเดียวหรือหลายครั้ง โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา”

⁵ ข้อมูลคำพิพากษาศาลฎีกาทุกฉบับในบทความนี้สืบค้นจากเว็บไซต์ของศาลฎีกา รายละเอียดเพิ่มเติมดู ศาลฎีกา, ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้องและคำวินิจฉัยศาลฎีกา [ออนไลน์], 8 มิถุนายน 2568. แหล่งที่มา: <https://deka.supremecourt.or.th>

⁶ มาตรา 2 วรรคหนึ่ง “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

หมายเหตุ มาตรา 2 วรรคหนึ่ง คือหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้” หรือ *nullum crimen, nulla poena, sine lege* สอดคล้องกับหลัก “กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ *lex scripta* และหลัก “กฎหมายอาญาต้องไม่ใช้บังคับย้อนหลังเป็นผลร้าย” หรือ *lex praevia* ซึ่งเป็น 2 หลักย่อยของหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา (รายละเอียดเพิ่มเติมดูเชิงอรรถถัดไป)

อนึ่ง มาตรา 2 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคหนึ่ง ความว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

อักษร มิฉะนั้นจะนำมาตรการบังคับนั้นมาปรับใช้ไม่ได้ (การสั่งให้โฆษณาคำขอภัยไม่ได้รับการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะฉะนั้นศาลจึงไม่มีอำนาจสั่งให้โฆษณาคำขอภัย) และหลัก “กฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด” หรือ *lex stricta* กล่าวโดยเฉพาะคือ มาตรการบังคับทางอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด จะนำมาตรการบังคับอื่นมาเทียบเคียงกับมาตรการบังคับทางอาญาที่มีอยู่ในฐานะเป็นบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (analogy of law) แล้วปรับใช้มาตรการบังคับนั้นไม่ได้ (กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้โฆษณาคำพิพากษา เพราะฉะนั้นต้องตีความว่าศาลมีอำนาจสั่งให้โฆษณาคำพิพากษาเท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจสั่งให้โฆษณาคำขอภัยด้วย) ทั้งนี้ *lex scripta* และ *lex stricta* คือ 2 จากทั้งหมด 4 หลักย่อยของหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา (legality principle in criminal law) ซึ่งหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญานั้นจัดว่าเป็นหลักประกันในกฎหมายอาญา (security in criminal law) ที่มุ่งหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรวมถึงสร้างความเป็นธรรมให้แก่ปัจเจกชนในทางอาญา โดยการกำหนดให้รัฐต้องแจ้งขอบเขตและผลของการกระทำความผิดให้ปัจเจกชนทราบล่วงหน้า (advance warning) และกำหนดมาตรการป้องกันไม่ให้รัฐใช้อำนาจทางอาญาแก่ปัจเจกชนตามอำเภอใจ⁷

หลังจากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 976/2567 ได้วินิจฉัยไว้ว่า “มาตรา 332 (2) เป็นบทกฎหมายที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจสั่งให้โฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์ได้เองตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี ไม่ว่าโจทก์จะมีคำขอหรือไม่ และคำว่า ‘หนังสือพิมพ์’ ย่อมปริวรรตไปตามยุคสมัย มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะ

⁷ หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา (legality principle in criminal law) ประกอบไปด้วย 4 หลักย่อยดังต่อไปนี้

- (1) กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร หรือ *lex scripta*
- (2) กฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด หรือ *lex stricta*
- (3) กฎหมายอาญาต้องปราศจากความคลุมเครือ หรือ *lex certa*
- (4) กฎหมายอาญาต้องไม่ใช้บังคับย้อนหลังเป็นผลร้าย หรือ *lex praevia*

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา ดู คณพล จันทน์หอม, **หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา เล่ม 1**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565), หน้า 51-66.

หนังสือพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นโดยใช้กระดาษ แต่ยังคงมีความหมายรวมถึงข้อมูลข่าวสารเป็น
ตัวหนังสือที่ประชาชนทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจได้ ซึ่งเผยแพร่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ด้วย
คดีนี้จำเลยกระทำการผิดด้วยการเผยแพร่ภาพเคลื่อนไหวและข้อความเสี่ยงเข้าสู่ระบบ
คอมพิวเตอร์ผ่านทางเว็บไซต์ยูทูบและเฟซบุ๊กซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่ประชาชนสามารถเข้าถึง
ข้อมูลที่จำเลยเผยแพร่ได้เป็นจำนวนมาก และอาจมีการเผยแพร่ซ้ำหรือเผยแพร่ต่อไปอีก
อย่างกว้างขวาง การเยียวยาความเสียหายแก่โจทก์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงต้องให้
ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทที่ศาลพิพากษาลงโทษ
จำเลย เพื่อให้ชื่อเสียงของโจทก์กลับคืนดีด้วยการเผยแพร่คำพิพากษาโดยย่อผ่านทาง
เว็บไซต์ข่าวออนไลน์อีกช่องทางหนึ่งด้วย จึงเห็นสมควรให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาโดยย่อ
ในหนังสือพิมพ์ที่แพร่หลาย 2 ฉบับ เป็นเวลา 3 วันติดต่อกัน กับให้จำเลยโฆษณาคำ
พิพากษาโดยย่อผ่านทางเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ที่แพร่หลายอีก 2 เว็บไซต์ด้วย โดยให้จำเลย
เป็นผู้ชำระค่าโฆษณา” จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาในคดีนี้
ตีความและปรับใช้มาตรา 332 (2) ตามพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กล่าว
โดยขยายความ ในอดีต “หนังสือพิมพ์” คือสื่อกลางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในการ
นำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระแทบทุกประเภทไปสู่มวลชน แต่ในช่วงเกือบทศวรรษที่
ผ่านมาจวบจนปัจจุบันความนิยมในหนังสือพิมพ์ได้ลดลงเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการ
ปิดตัวลงของหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์บ้านเมืองเลิกพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2560⁸
หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์เลิกพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2562⁹ และหนังสือพิมพ์คมชัดลึกเลิกพิมพ์เมื่อ
ปี พ.ศ. 2563¹⁰ สาเหตุที่ทำให้หนังสือพิมพ์ไม่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากดังเช่นในอดีต
เกิดจากหลายปัจจัยประกอบกัน แต่ปัจจัยหลักคงหนีไม่พ้นการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสื่อ

⁸ ไทยรัฐออนไลน์, ปิดตำนาน 44 ปี นสพ.บ้านเมือง ประกาศเลิกพิมพ์ ซึ่ยุคนี้สิ่งพิมพ์อยู่
ยาก [ออนไลน์], 8 มิถุนายน 2568. แหล่งที่มา :
<https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/798282>

⁹ The Standard, ปิดฉาก 16 ปีหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ อำลาแท่นพิมพ์สู่สนามสื่อดิจิทัล
เต็มตัว [ออนไลน์], 8 มิถุนายน 2568. แหล่งที่มา: <https://thestandard.co/closed-16-years-post-today-newspaper/>

¹⁰ PPTVHD36, “คมชัดลึก” ยุติการพิมพ์ หลังประสบปัญหาต้นทุน [ออนไลน์], 8 มิถุนายน
2568. แหล่งที่มา: https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/123112#google_vignette

สังคมออนไลน์ (social media) ประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” หรือ online news website ที่เป็นสื่อกลางในการนำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระแทบทุกประเภทไปสู่มวลชน โดยที่มวลชนสามารถทราบข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและประหยัดกว่าหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นการที่ศาลฎีกาในคดีนี้ได้วินิจฉัยไว้ว่า “...คำว่า ‘หนังสือพิมพ์’ ย่อมปริวรรตไปตามยุคสมัย มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะหนังสือพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นโดยใช้กระดาษ แต่ยังมีความหมายรวมถึงข้อมูลข่าวสารเป็นตัวหนังสือที่ประชาชนทั่วไปสามารถอ่านเข้าใจได้ ซึ่งเผยแพร่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ด้วย...” จึงเป็นการตีความและปรับใช้มาตรา 332 (2) ในส่วนของคำว่า “หนังสือพิมพ์” ตามพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กล่าวอีกนัยหนึ่งความหมายของคำว่าหนังสือพิมพ์ไม่ได้ถูกแช่แข็งไว้ในขณะที่ประกาศใช้มาตรา 332 (2) หากแต่แปรผันไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ในทฤษฎีของผู้เขียนเกี่ยวกับการตีความและปรับใช้มาตรา 332 (2) ผู้เขียนเห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับแรก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2137/2557) ทั้งในส่วน of cause (cause)¹¹ และผล (effect)¹² ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหลัง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 976/2567) ผู้เขียนเห็นพ้องด้วยในส่วน of effect (effect) เนื่องจากในอดีตการหมิ่นประมาทมักปรากฏในรูปแบบการใส่ความผู้เสียหายต่อหน้าหรือประจันหน้าบุคคลที่สาม (face to face)¹³ โดยปกติแล้วบุคคลที่สามซึ่งทราบข้อความหมิ่นประมาทมีจำนวนไม่มาก ความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหายจึงไม่ได้กว้างขวาง การที่มาตรา 332 (2) บัญญัติให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจสั่งให้โฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในอดีตในการนำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระแทบทุกประเภทไปสู่

¹¹ ในบริบทของบทความนี้ “เหตุ” หมายความว่า สิ่งหรือเรื่องที่ทำให้เกิดผล

¹² ในบริบทของบทความนี้ “ผล” หมายความว่า สิ่งหรือเรื่องที่เกิดจากเหตุ

¹³ การใส่ความผู้เสียหายต่อบุคคลที่สามคือองค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาทมาตรา

หมายเหตุ มาตรา 326 “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

มวลชนจึงเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหายได้เป็นอย่างดีและได้สัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นบทบัญญัตินี้จึงจัดว่าเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่มีความเหมาะสม ขณะที่ในปัจจุบันการหมิ่นประมาทจำนวนมากปรากฏในรูปแบบการใส่ความผู้เสียหายผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เช่น ยูทูบ (YouTube) เฟซบุ๊ก (Facebook) อินสตาแกรม (Instagram) ติกต็อก (TikTok) และเอ็กซ์ (X) ทำให้มีบุคคลที่สามจำนวนมากทราบข้อความหมิ่นประมาท ความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหายจึงกว้างขวาง การที่ศาลฎีกาในคดีหลังสั่งให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาผ่านทาง “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” อันเป็นสื่อสังคมออนไลน์ประเภทหนึ่งซึ่งเป็นสื่อกลางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบันในการนำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระแทบทุกประเภทไปสู่มวลชนจึงเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหายได้เป็นอย่างดีและได้สัดส่วนกับความเสียหายที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเห็นพ้องด้วยกับผลของคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหลัง อย่างไรก็ตาม ในส่วนของเหตุ (cause) ผู้เขียนมีความกังวลว่า คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหลังได้ตีความและปรับใช้บทบัญญัตินี้ในส่วนของคำว่า “หนังสือพิมพ์” ขัดต่อหลัก “กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ *lex scripta* และหลัก “กฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด” หรือ *lex stricta* หรือไม่ กล่าวโดยขยายความ ในนิติกฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร บทบัญญัตินี้ไม่ได้บัญญัติให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจสั่งให้โฆษณาคำพิพากษา “ผ่านทางเว็บไซต์ข่าวออนไลน์” ได้เองตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี และในนิติกฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด การตีความกฎหมายอาญาต้องตีความตาม “ตัวอักษร”¹⁴ และ “เจตนารมณ์”¹⁵ ควบคู่กัน จะตีความ

¹⁴ การตีความตามตัวอักษร คือการทำความเข้าใจความหมายโดยพิเคราะห์จากถ้อยคำในบทบัญญัตินั้น ๆ

¹⁵ การตีความตามเจตนารมณ์ คือการทำความเข้าใจความหมายโดยพิเคราะห์จากความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เกินตัวอักษรไม่ได้¹⁶ และจะตีความเกินเจตนารมณ์ไม่ได้เช่นเดียวกัน¹⁷ การที่ศาลฎีกาในคดีหลังสั่งให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาผ่านทาง “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” แม้จะสอดคล้องกับ

¹⁶ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5710/2541 ได้วินิจฉัยไว้ว่า “จำเลยซึ่งเป็นผู้จุดไฟจนเกิดไฟไหม้บ้านเป็นเจ้าของบ้านเกิดเหตุรวมอยู่ด้วยและเนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 218 เป็นเหตุลดโทษของมาตรา 217 โดยมาตรา 218 บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดต่อทรัพย์ที่ระบุไว้ในมาตรา 218 (1) ถึง (6) ต้องได้รับโทษหนักขึ้น ดังนั้น การกระทำอันมิได้เป็นความผิดตามมาตรา 217 แม้กระทำต่อทรัพย์ที่ระบุในมาตรา 218 ผู้กระทำความผิดย่อมไม่มีความผิดเช่นกัน เมื่อมาตรา 217 บัญญัติไว้แต่เพียงว่า การวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นเป็นความผิดโดยไม่มีข้อความว่า ‘หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย’ ก็เป็นความผิดแล้ว จึงต้องตีความคำว่า ‘ทรัพย์ของผู้อื่น’ โดยเคร่งครัด เพราะเป็นการตีความบทกฎหมายที่มีโทษทางอาญา มีอาจตีความขยายความออกไปให้รวมถึงทรัพย์ที่ผู้อื่นมีส่วนเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยเพื่อให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาได้ ฉะนั้น เมื่อจำเลยเป็นเจ้าของบ้านเกิดเหตุรวมอยู่ด้วย การกระทำของจำเลยจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 217 และย่อมไม่มีความผิดตามมาตรา 218 (1) เช่นเดียวกัน” จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาในคดีนี้ตีความไม่เกินตัวอักษร

หมายเหตุ มาตรา 217 “ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท”

มาตรา 218 “ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์ดังต่อไปนี้

(1) โรงเรือน เรือ หรือพาหนะอยู่อาศัย

...

ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี”

มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า หากศาลฎีกาในคดีนี้วินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดตามมาตรา 218 (1) จัดว่าเป็นการตีความที่แม้ไม่เกินเจตนารมณ์ แต่เกินตัวอักษร

¹⁷ ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5564/2552 ได้วินิจฉัยไว้ว่า “การใช้ยานพาหนะเพื่อกระทำความผิดในความในมาตรา 340 ตรี ต้องเป็นการใช้ตามลักษณะการใช้งานของยานพาหนะที่เป็นเครื่องนำไปหรือเครื่องขับเคลื่อน แต่การใช้รถจักรยานของกลางจอดล้มขวางถนนไว้ไม่ใช่เป็นการใช้รถจักรยานของกลางตามลักษณะการใช้งานของยานพาหนะซึ่งใช้เป็นเครื่องนำผู้ขับขี่เคลื่อนที่ไป จำเลยทั้งสองจึงไม่มีความผิดตามมาตรา 340 ตรี” จากคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาในคดีนี้ตีความไม่เกินเจตนารมณ์

หมายเหตุ มาตรา 340 ตรี “ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 หรือมาตรา 340 ทวิ โดยแต่งเครื่องแบบทหารหรือตำรวจหรือแต่งกายให้เข้าใจว่าเป็นทหารหรือ

เจตนารมณ์ของบทบัญญัตินี้ที่มุ่งหมายเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องเกี่ยวกับการหมิ่นประมาทที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยเพื่อให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายกลับคืนดี แต่บทบัญญัตินี้ได้บัญญัติโดยใช้คำว่า “หนังสือพิมพ์” ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554¹⁸ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สิ่งพิมพ์ข่าวและความเห็นเป็นต้นเสนอประชาชน ตามปรกติออกเป็นรายวัน” นอกจากนี้พจนานุกรมดังกล่าวยังได้ให้ความหมายคำว่า “สิ่งพิมพ์” ไว้ว่า “สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใด ๆ ที่พิมพ์ขึ้น...” เมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าวข้างต้นประกอบกันแล้ว คำว่า “หนังสือพิมพ์” จึงจำกัดอยู่แต่เฉพาะสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นโดยใช้แผ่นกระดาษ (บางกรณีอาจพิมพ์ขึ้นโดยใช้สมุดหรือวัตถุใด ๆ) ทั้งนี้ ไม่รวมถึง “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” ที่ปรากฏข่าวสาร และเนื้อหาสาระต่าง ๆ ทั้งที่เป็นและไม่ใช่ตัวหนังสือ เช่น ข้อความเสียง ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว อันเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ (Computer Data)¹⁹ ที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ซึ่งเผยแพร่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ (Computer System)²⁰ ด้วย

ข้อกังวลของผู้เขียนดังกล่าวอาจมีนักนิติศาสตร์หลายท่านเห็นว่าผู้เขียนยึดติดกับถ้อยคำในมาตรา 332 (2) มากเกินไป ส่งผลให้การปรับใช้บทบัญญัตินี้ตายตัวไม่ยืดหยุ่น ไม่

ตำรวจ หรือโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อันพาหนะเพื่อกระทำความผิด หรือพาทรัพย์นั้นไป หรือเพื่อให้พ้นการจับกุม ต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ หนึ่ง”

มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า หากศาลฎีกาในคดีนี้วินิจฉัยว่าจำเลยทั้งสองมีความผิดตามมาตรา 340 ตี จัดว่าเป็นการตีความที่แม้ไม่เกินตัวอักษร แต่เกินเจตนารมณ์

¹⁸ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 [ออนไลน์], 9 มิถุนายน 2568. แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th>

¹⁹ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ได้นิยามคำว่า “ข้อมูลคอมพิวเตอร์” ไว้หมายความว่า “ข้อมูล ข้อความ คำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใด บรรดาที่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ในสภาพที่ระบบคอมพิวเตอร์อาจประมวลผลได้ และให้หมายความรวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย”

²⁰ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ได้นิยามคำว่า “ระบบคอมพิวเตอร์” ไว้หมายความว่า “อุปกรณ์หรือชุดอุปกรณ์ของคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมการทำงานเข้าด้วยกัน โดยได้มีการกำหนดคำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใด และแนวทางปฏิบัติงานให้อุปกรณ์หรือชุดอุปกรณ์ทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูลโดยอัตโนมัติ”

ปริวรรตไปตามยุคสมัย และไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตแล้ว ทั้งยังละเลยต่อเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินี้อีกด้วย ผู้เขียนขอกล่าวว่า การตีความคำว่า “หนังสือพิมพ์” ในบทบัญญัตินี้ต้องตีความตามตัวอักษรโดยเคร่งครัดว่าจำกัดอยู่แต่เฉพาะสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นโดยใช้แผ่นกระดาษ (บางกรณีอาจพิมพ์ขึ้นโดยใช้สมุดหรือวัสดุใด ๆ) เท่านั้น เนื่องจากการตีความมาตรการบังคับทางอาญาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพรวมถึงความเป็นธรรมของจำเลย ไม่อาจตีความแบบขยายความ (Extensive Interpretation)²¹ ออกไปให้รวมถึง “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” ที่ปรากฏข่าวสาร สาร และ

²¹ มีข้อสังเกต 4 ประการ **ประการแรก** แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัดมีความแตกต่างกันไปตามยุคสมัยและระบบกฎหมาย ตั้งแต่ต้องตีความอย่างแคบตามตัวอักษรหรือถ้อยคำในบทบัญญัตินั้น ๆ กระทั่งสามารถตีความแบบขยายความได้ อย่างไรก็ดี ห้ามขยายความออกไปจนเป็นการเทียบเคียงบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (analogy of law) โดยเด็ดขาด **ประการที่สอง** การตีความแบบขยายความคือการตีความอย่างกว้าง เป็นการทำความเข้าใจความหมายที่แม้จะไม่ปรากฏอยู่ในขอบเขตของตัวอักษรหรือถ้อยคำในบทบัญญัตินั้น ๆ แต่ก็ยังสามารถตีความให้ครอบคลุมไปถึงได้โดยพิเคราะห์จากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ **ประการที่สาม** หากศาลฎีกาในคดีหลังใช้วิธีการตีความแบบขยายความ ก็สามารถกล่าวได้ว่าคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหลังได้ตีความและปรับใช้มาตรา 332 (2) ในส่วนของคำว่า “หนังสือพิมพ์” ไม่ขัดต่อหลัก “กฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด” หรือ *lex stricta* กล่าวคือ คำว่า “หนังสือพิมพ์” กินความ “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” อยู่แล้ว ทั้งนี้ เมื่อไม่ขัดต่อหลักกฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัดแล้วโดยปริยายย่อมไม่ขัดต่อหลัก “กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ *lex scripta* ด้วย เพราะถือว่า “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” อยู่ในความหมายของคำว่า “หนังสือพิมพ์” และ**ประการสุดท้าย** ผู้เขียนเห็นว่าการตีความแบบขยายความแม้จะมีข้อดีคือ ส่งผลให้การปรับใช้กฎหมายอาญามีความยืดหยุ่นและสามารถปริวรรตไปตามยุคสมัย แต่ก็มีข้อที่น่ากังวลเป็นอย่างยิ่งอย่างน้อย 3 ข้อได้แก่ (1) ไม่มีเส้นแบ่งที่แน่นอนระหว่าง “การตีความแบบขยายความ” กับ “การเทียบเคียงบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง” (2) การตีความแบบขยายความมีความเป็นอัตวิสัย (subjectivity) มากกว่าที่จะมีความเป็นภาววิสัย (objectivity) ขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้ตีความแต่ละคน จึงอาจก่อให้เกิดสถานการณ์การปรับใช้กฎหมายอาญาในมาตรฐานที่แตกต่างกัน รวมถึงส่งผลให้เป็นการยากที่ประชาชนจะทราบได้ล่วงหน้าว่าในอนาคตฝ่ายตุลาการจะตีความขยายความออกไปมากน้อยเพียงใด และ (3) หากตีความขยายความออกไปมากย่อมเป็นการเสี่ยงที่ฝ่ายตุลาการจะถูกมองว่าได้สร้างกฎหมายอาญาและปรับใช้กฎหมายอาญาที่สร้างนั่นเอง

เนื้อหาสาระต่าง ๆ ทั้งที่เป็นและไม่เป็นตัวหนังสืออันเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ซึ่งเผยแพร่อยู่ในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้ ทั้งนี้ เพื่อให้การตีความและปรับใช้บทบัญญัตินี้สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา (โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลัก “กฎหมายอาญาต้องตีความอย่างเคร่งครัด” หรือ *lex stricta* และหลัก “กฎหมายอาญาต้องตราเป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ *lex scripta*) อันเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพรวมถึงความเป็นธรรมให้แก่ปัจเจกชนในทางอาญา กอปรกับสอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation Of Powers) ในระบอบประชาธิปไตยและนิติวิธี (Juristic Method) ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) ของประเทศไทยที่ฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจตรากฎหมายอาญาใช้บังคับประชาชน ส่วนฝ่ายตุลาการมีอำนาจตีความและปรับใช้กฎหมายอาญาที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หากได้มีอำนาจสร้างกฎหมายอาญาและปรับใช้กฎหมายอาญาที่สร้างนั้นเองไม่

3. ปัจฉิมบท

ทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าควรตั้งต้นจากการปรับเปลี่ยนแนวคิด (Concept) ใหม่ว่า เว็บไซต์ข่าวออนไลน์เป็นสื่อกลางที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบันในการนำข่าวสาร สาร และเนื้อหาสาระแทบทุกประเภทไปสู่มวลชน จากนั้นกำหนดนโยบาย (Policy) ใหม่ว่า การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีหมิ่นประมาทโดยการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาทที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยเพื่อทำให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายกลับคืนคืนจากการโฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์แล้ว ให้รวมถึงการโฆษณาคำพิพากษามานทางเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ด้วย สุดท้ายคือการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย (Law) ซึ่งก็คือมาตรา 332 (2) โดยการบัญญัติให้ในคดีหมิ่นประมาทศาลมีอำนาจสั่งให้โฆษณาคำพิพากษามานทางเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ด้วย ทั้งนี้ อาจแก้ไขเพิ่มเติมโดยใช้ถ้อยคำดังต่อไปนี้

โดยไม่ผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนจึงไม่เห็นด้วยกับการใช้วิธีการตีความแบบขยายความ

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการตีความกฎหมายอาญาดู คนพล จันทน์หอม, **หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา เล่ม 1**, หน้า 163-178.

มาตรา 332 “ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ศาลอาจสั่ง

...

(2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับหรือผ่านทางเว็บไซต์ข่าวออนไลน์เว็บไซต์เดียวหรือหลายเว็บไซต์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง²² ครั้งเดียวหรือหลายครั้ง โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา”

²² มีข้อสังเกตว่า หากแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 332 (2) โดยใช้ถ้อยคำเช่นนี้แล้ว สิ่งที่ต้องตรึงตรงต่อไปคือ ควรที่จะกำหนดนิยามเพื่อจำกัดความหมายที่แน่นอนของคำว่า “เว็บไซต์ข่าวออนไลน์” ไว้ในประมวลกฎหมายอาญาด้วยหรือไม่? หากเห็นว่าควรกำหนดไว้จะกำหนดไว้ในมาตราใด? และจะกำหนดไว้อย่างไร? เนื่องจากคำดังกล่าวเป็นการรวมกันระหว่าง 3 คำได้แก่ (1) เว็บไซต์ (2) ข่าว และ (3) ออนไลน์ โดยคำแรกและคำสุดท้ายคือคำทับศัพท์ซึ่งไม่ปรากฏความหมายอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 แต่อย่างใด

รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ 3 คำดังกล่าวดู สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **ระบบฐานข้อมูลคำทับศัพท์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา** [ออนไลน์], 26 มิถุนายน 2568. แหล่งที่มา: <https://transliteration.orst.go.th/search>; สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** [ออนไลน์], 26 มิถุนายน 2568. แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th>

รายการอ้างอิง

- คณพล จันทน์หอม, หลักพื้นฐานกฎหมายอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565).
- ไทยรัฐออนไลน์, ปิดตำนาน 44 ปี นสพ.บ้านเมือง ประกาศเลิกพิมพ์ ชัยคุณี สิ่งพิมพ์อยู่ยาก [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/798282>
- ศาลฎีกา, ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้องและคำวินิจฉัยศาลฎีกา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://deka.supremecourt.or.th>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ระบบฐานข้อมูลคำทับศัพท์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://transliteration.orst.go.th/search>
- PPTVHD36, “คมชัดลึก” ยุติการพิมพ์ หลังประสบปัญหาต้นทุน [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/123112#google_vignette
- The Standard, ปิดฉาก 16 ปีหนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ อลาแทนพิมพ์สู่สนามสื่อดิจิทัลเต็มตัว [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://thestandard.co/closed-16-years-post-today-newspaper/>